

Rob de Wijk

DE NIEUWE REVOLUTIONAIRE GOLF

WAAROM
BURGERS ZICH
VAN HUN LEIDERS
AFKEREN

A
U
P

De nieuwe revolutionaire golf

De nieuwe revolutionaire golf

Waarom burgers zich van hun leiders afkeren

Rob de Wijk

AUP

Afbeelding omslag: Ellen Kooi
Afbeeldingen binnenwerk: Joris Fiselier

Ontwerp omslag: Suzan Beijer
Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6298 498 1
e-ISBN 978 90 4853 589 7 (pdf)
e-ISBN 978 90 4853 590 3 (ePub)
NUR 754

© R. de Wijk / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2017

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding	11
1. De strijd tegen de natuurtoestand	23
2. Wat kunnen we leren van de geschiedenis?	37
3. De nieuwe revolutionaire golf	71
4. De vertrouwenscrisis: twijfel over en angst voor alles	123
5. Slot: hoe repareren we het sociale contract?	213
Noten	257

Voorwoord

Kon ik maar op vakantie naar 1848. Dat was een tijd van opstanden, protesten en revoluties. Niet dat ik daar dol op ben, maar ik zou graag willen weten of de mensen zich toen, net zo voelden als nu. Net als nu moeten velen het gevoel hebben gehad dat hun leiders de controle over de gebeurtenissen aan het verliezen zijn en dat zij hen niet kunnen beschermen tegen de grote veranderingen die ook toen in de wereld plaatsvonden. Anderen moeten hebben gedacht dat langgekoesterde politieke veranderingen eindelijk konden worden gerealiseerd.

De huidige tijd heeft zonder twijfel overeenkomsten met de periode rond 1848. De revolutionaire golf die toen over Europa spoelde was het gevolg van de industriële revolutie gecombineerd met een economische crisis die het hele toenmalige politieke systeem raakte. De stelling die ik in dit boek verdedig is dat ook nu weer sprake is van een revolutionaire golf die wederom een internationale oorzaak heeft. Daarom is het ook onjuist om de oorzaak van bijvoorbeeld opkomend populisme, nationalisme en protectionisme te verklaren door binnenlandse factoren. Hoe verklaren we anders dat er tegelijkertijd in zoveel landen populisme en nationalisme opkomt en dat burgers overal ter wereld tegen de heersende elites in verzet komen?

De Brexit en de verkiezing van Donald Trump tot president van de Verenigde Staten, maar ook de opkomst van radicale leiders als Le Pen en Tsipras zijn slechts de manifestaties van iets diepers. Dit boek is een zoektocht naar dat 'iets diepers' dat per definitie een internationale oorsprong heeft.

Ik bouw hiermee voort op mijn vorige boeken waarvan de analyses en conclusies nog steeds actueel zijn. In *Supermacht Europa* (2005) vond ik dat de Europese Unie het eindstation van het integratieproces moest bepalen. Alleen zo zou de burger steun kunnen geven aan het proces van Europese integratie.

Voor mij was het eindpunt geen superstaat, maar een Unie van landen die haar economische machtsmiddelen bundelt en een buitenland- en veiligheidsbeleid ontwikkelt dat bestand is tegen de opkomende machten als China.

In *Machtspolitiek* (2014 en de uitgebreidere versie van 2015) schreef ik over het machtsverval in het Westen en stelde ik de vraag waarom China en Rusland zich zo assertief gedragen. Ik constateerde dat het postmoderne Europa vooralsnog niet in staat is geweest hierop een antwoord te vinden. In *5 over 12* (2012) concludeerde ik dat de lidstaten van de Europese Unie zich snel moeten aanpassen aan de nieuwe tijd omdat het anders halfeen wordt en wij onze welvaart en veiligheid vergoien.

Ik ben in de loop van de jaren tot de conclusie gekomen dat analyses de tand des tijd kunnen doorstaan mits ze niet worden gedomineerd door wensdenken of gebaseerd zijn op ideologie en normatieve opvattingen. Sterker, ik hecht weinig waarde aan 'ismes' en andere ideologische opvattingen.

Wie naar de feiten kijkt komt snel tot de conclusie dat veel van wat er om ons heen gebeurt ons niet overvalt, maar verklaarbaar is en voorspelbaar was. Het manuscript van dit boek was voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen afgerond, maar ik wilde die eerst afwachten voordat ik het naar mijn uitgever stuurde. Na die gedenkwaardige dag in november hoefde ik er weinig aan te veranderen. De verkiezing van Trump paste perfect in de door mij beschreven trend. Zijn verkiezing verbaasde mij dan ook niet.

Wie de trends doortrekt ziet een toekomst van nationalisme, protectionisme en de opkomst van zelfs extremere ideologieën als fascisme in een wereld die voor velen een steeds dieper gevoel van onthechting oplevert. In dit boek concludeer ik helaas dat de huidige politieke generatie, door velen denigrerend 'de elite' genoemd, geen oplossing kan bieden en dat er een nieuwe manier van politiek bedrijven nodig is.

In *5 over 12* constateerde ik dat we eigenlijk al te laat zijn met ingrijpen. Inmiddels is het al halfeen. Maar niets doen is geen optie. Dit boek is daarom wederom een oproep om nu te handelen en niet te blijven voortmodderen tot de maatschappelijke ontwrichting een feit is.

Rob de Wijk
December 2016